

ЗЕЛЕНИЙ ДЗВІН

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

Львів

ТРАВЕНЬ 1990

НАШ СВІТ СПАСЕ ЛЮБОВ І ДОБРО...

На зміну минулій добі приходить нова. І як тільки займається білий день, ми пірнаємо у вир щоденних земних проблем.

Час роздирає нас на шматки, його завжди не вистачає, а справ залишається неймовірно багато. Зростає матеріальна потреба - за рахунок духовної. Але ми не задумуємось над цим - немає часу... Немає тому, що нам треба купити одне, і друге, і третє...

Хтось сказав, що все в світі купується і продається, сказав і намагається нам це втлумачити. А якщо так, тоді карбованець дорочний за будь-що. За те, що творить людина, як і за те, що було створено до неї. Карбованець стоїть вище за містечтво, емоції, кохання. Вище за Природу і за її унікальний витвір - Людину. Саме тому карбованець став ідолом, ідолом зла в цьому світі.

Люди, які стали рабами грошей, перетворились на слуг зла. Зло породжує байдужість. Злі люди - хорстоскі. І саме тому нам, "зеленим", необхідно захищати природу в реальному повсякденному житті, свідомості кожної людини.

Боротись за чистоту землі, води і повітря, ми повинні боротись за екологію думки. Ми закликаємо кожного, хто поважає себе, підтримати нас у цій боротьбі. Вам будуть вдячні нападки.

Роман Хук.

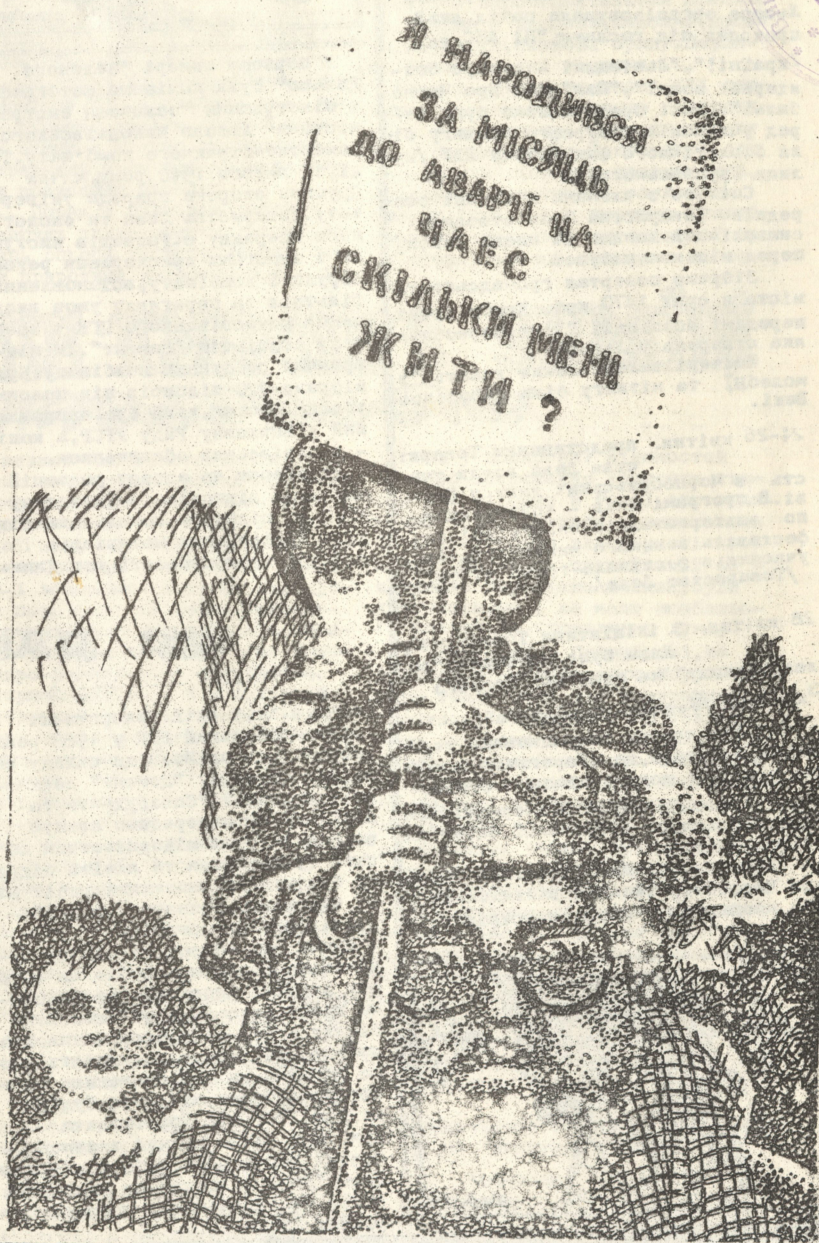
СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

Місяць в житті зелених. - 2 ст.

Досить знущання над природою!
/Нам співбесідник - заступник голови Львівського облдержкомприроди В.П.Огоноченко./ - 4 ст.

Європа в нас одна! /Гості редакції./ - 6 ст.

Онкологічні наслідки Чорнобиля.
/Продовження статті проф.Б.Т.Вілинського./ - 7 ст.

ЗЕЛЕНИХ...

19 квітня. Зелени виставили пікет протесту біля прохідної ВО "Львівфарм". Основними вимогами були:

- приєднання Давньоруського городища до заповідної території Шевченківського Гай;

- припинення експлуатації колишніх підземних кар'єрів.

Було також проведено консультації з представниками адміністрації ВО, а також з членами демократичних організацій підприємства. В результаті цього досягнуто спільної домовленості.

26 квітня. Активну участь взяли зелені у відзначенні трагічної події - 4-річчя Чорнобильської трагедії. Зокрема, по вулицях Львова організували похід, який проходив під гаслами: "Ні АЕС на Україні!", "Львівщині - статус безядерної зони!", "Нам'ятай про Чорнобиль!". Намі представники були серед учасників траурного мітингу біля біологічного факультету ДДУ /вулиця Грушевського, 4/.

Спільно з членами шкільних осередків Товариства Лева створили символічний ланцюг на площі Ринок, перед міської ратушею.

Зібрано пожертви громадськості міста в сумі 1470 крб. Кошти будуть передані асоціації "Діти Чорнобиля", яка створена у Львові.

Ввечері зелені взяли участь в молитві та мітингу біля Порохової Вежі.

24-26 квітня. Представники Товариства Лева взяли участь в Чорнобильських днях у Києві. В програмі днів - конференція по альтернативній енергетиці та фестивалі зеленого мистецтва. Серед учасників фестивалю - група "Цемент" /Товариство Лева/.

28 квітня. З ініціативи Товариства Лева було проведено "зелену толочку" на цвинтарі Старого Знесіння /Шевченківський Гай/.

Під час толочки упорядковано територію цвинтаря, де збереглася єдина на сьогодні могила січових стрільців у Львові. До речі, добродійство присвячувалося 75-річчю битви на горі Маківка.

Налекне сприяння "зеленим" надає Червоноармійський райвиконком та кооператив "Спортіндустрія".

У першому номері "Зеленого Дзвона" була поміщена фотографія з пікетування "зеленими екстремістами" Львова Миколайського цементно-гірничого комбінату. Тоді, 15 лютого 1990 року, члени Дружини охорони природи університету, Товариства Лева та екологічного осередку с.Розвадів виступили з вимогами прискорення реконструкції комбінату, встановлення фільтрів та перегляду умов входження Миколайського ЦГК у всесоюзну асоціацію "Цемент". Їх підтримали робітники комбінату. Було зібрано 220 підписів під колективним листом, який був направлений у Верховну Раду УРСР, а копія - у Львівський обласвиконком.

Незабаром на адресу редакції надійшла відповідь з Держплану УРСР за підписом начальника відділу будівельних матеріалів і скляної промисловості тов. Дани-

ленка А.М., у якій говориться: "Миколайський ЦГК у 1988 році добровільно ввійшов до складу союзнного концерну "Цемент" державної асоціації "Совзбудматеріалів", яка безпосередньо планує всім цементним підприємствам об'єкти будівництва та ліміти підряду будівельно-монтажних робіт на їх виконання незалежно від республіканських органів.

Однак при розподілі ліміту будівельно-монтажних робіт на 1990 рік вказана асоціація не включила природоохоронні об'єкти комбінату в державне замовлення. Але враховуючи велику важливість цього питання, за повідомленням першого заступника міністра будівництва, гва УРСР тов. Короткевича комбінат уклав прямиї взаємовигідний договір на 1990 рік з трестом "Роздолхмбуд" на виконання робіт по будівництві природоохоронних об'єктів...

Сьогоднішні помилки, прорахунки в охороні природи - результат нашого нехтування історією, накопиченням досвідом. Тільки зараз, завдяки процесам демократизації та гласності, ми почали визнавати про гірку і таку славу історію свого народу. На жаль, історії охорони природи ми теж не достатньо приділяємо уваги, хоча в ній є багато початкового і корисного для сучасного руху на захист природи.

Побутує думка, що у XVII-XIX ст. не говорячи вже про часи Древньої Русі, нічого не робилось для обмеження користування природними багатствами.

Це не так. У "Руській правді" - важливий пам'ятці давньоруського права, яка, як вважається, була прийнята на початку XI століття, у "Соборному укладанні царя Олексія Ми-

...Одночасно повідомляємо, що більше 90 відсотків цементу, що виробляється Миколайським ЦГК, використовується в народному господарстві республіки".

Пізніше надійшла відповідь від директора комбінату А.О.Постоловського, в якій він повідомляв, що після виступу природоохоронців всесоюзна асоціація перевела на комбінат 720 тис.крб. ліміту підрядних робіт за рахунок об'єктів експлуатації на природоохоронні роботи. Підрадянський трест "Роздолхмбуд", а саме: будівництво електрофільтру холодної частини обертової печі 4 та ін. Окрім цього, дирекції виділено 5 тис.крб. для преміального заохочення робітників-будівельників.

У чому ж причина того, що Миколайський ЦГК є одним з найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області? Відповідь од-

ЩО ДАВ ПІКЕТ?

значна: низький рівень технічної оснащеності, відсутність коштів на будівництво природоохоронних об'єктів, як наслідок геноциду всесоюзних відомств, для яких ми з вами - дешева робоча, рабська сила, який можна закрити рот подачком. І в даній ситуації 720 тис.крб. - чергова спроба замилити нам очі, адже відомство і не думало відступитися від керівництва комбінатом, і якщо не зміниться економічна політика в республіці - то і надалі проводитимуть свою хитрацьку лінію. Держплан УРСР виступає при цьому як ширма, за якою можна творити свої власні чорні справи.

Ось така ситуація. Дякуємо Держплану УРСР за можливість ознайомитися з їхнім умінням в стилі "а ля брегьез" пудрити мозки громаді і надіє мось, що час таких діячів відійде в минуле.

Сашко ДРІЙ

хайловича" та деяких інших документів XI-XVII століть є глави, що стять пряме природоохоронне спрямування. Стаття 75 "Суду Ярослава Володимировича" передбачала штрафи за самостійно зрубаних дерев. Стаття 214 "Соборного укладання царя Олексія Михайловича" говорить: "Будувати млітні так, щоб не затоплювати луґів і орних земель вище за течію". Існували спеціальні закони і про відповідальність за відлякування птахів з місць гніздування, і про відповідальність за псування територій "шатер".

У спеціальному, тринадцятому, болярському "вируку" /1571 рік/ було сказано: "... палити поле в жовті і листопадні, після заморозків, але подати від державних лісів і лісових казаників".

Визначне місце серед багатьох з них тих часів займали бобрі. Арабський письменник Мас'уді в X сторіччі писав, що бобрі водились в околицях Києва, звідкіля їх хутро вивозили в Андалузії. В торгівельній книжці XII сторіччя ціна чорної бобрової шкурки зазначена в 2 карбованці, ціна пуда бобрового витягу - 3 карбованці. Вважаючи на цінність бобрів з одного боку, а може й на хикацькі лови - з другого, ці звірі були взяті під охорону ще в XII столітті. Незаконне полювання на бобрів каралося великим штрафом, бо

рів, до водились у Литві й Польщі до XVI століття, роги від них знаходилися біля самарських лісів; видри і диких коней. Сайги, тобто дикі кози особливої породи, водились у самарських лісах, біля дніпровських порогів та у Великому Дузії ...

"Із птахів у степах вольностей запорозьких козаків, - продовжує далі Д.І.Яворницький, - водилися баби / тобто пелікани / з такими величезними шиями, що у своїх клювах, мов у комі, тримали живу рибу і діставали її звідти собі на їжу. Лебеді, гуси, качки, баклани, журавлі, лелеки, чаплі, тетеруки, куріпки, моростілі, іпани, олуки, орли, соколи, яструби, чижки, ослони, стрихі галки, сороки, ворони, чижі, цогли, кулики, хайворонки, подорожники та інші простіші птахи.

Із риб у ріках, озерах та лиманах вольностей запорозьких козаків були відомі білуга - часом до трьох сажнів завдовжки, осетри, севрига, соми, сазани або коропи, судаки або сула, окуні, щуки, тарань, скумбрія, вирезуб, рибець, бички, камбала або пірбики, язі, марица, білизна, плітки, карасі, раки.

Із комах в степах вольностей запорозьких були бджоли, яких козакі розводили багато".

... Поряд з охороною окремих зникаючих видів цінних тварин, робились спроби територіальної охорони природних комплексів, в їх

говориться так: "Звірі диких до /російсько-турецької/ війни водились чимало, але тепер іноді тільки зустрічаються вовки, зайці, лисиці, кози, борсуки, тхори, байбаки, по оцетатах - дикі кабані та кабани. По ліву сторону Дунаю водились багато диких коней, по річках - чимало видри. Були, макути, олені, сугаки. По відомостях же Плейсоне-ла, сугаки /дикі візці/ по очаківських та перекопських степах водились дуже багато не й при кінці XVIII сторіччя".

Епоха капіталізму, яка почалася в Росії після 1861 року, характеризується інтенсивним освоєнням степових районів півдня України, розорюванням останніх осередків незайманого степу і, як наслідок - загинув одвічних представників степової флори та фауни /із посланих - вороніч, тільки Шренка, із тварин - тарпани, байбаки, дрохви, стрепети, степові орли/. Перуліми були знищені тарпани ...

Тому в другій половині XIX століття починають активно створюватись різноманітні природничо-наукові організації: Товариство для заохочення лісового господарства, Комітет акліматизації рослин та тварин, інші. Так, у першому пункті статуту останньої організації були сформульовані завдання, до по-

ІСТОРІЯ ОХОРОНИ ПРИРОДИ В УКРАЇНІ

цінувався він дорожче за коня чи двох корів. А фауна в ті часи була дійсно багата.

У лісовій зоні водились зубри, лосі, олені, медведі, тетеруки, глухарі, рябчики.

Не менш багаті на живність були степи, де водились сайгаки, дикі коні або тарпани, тури або дикі бики - предки домашньої худоби, із птахів - стрепети, дрохви, степові орли. Ось як описує тваринний світ в районі колишніх дніпровських порогів видатний історик, етнолог і письменник, академік Дмитро Іванович Яворницький /1864 - 1940/ в своєму трьохтомнику "Історія запорозьких козаків" /1895/, пославшись на "Описание Украины" французького мандрівника, інженера Боплана та інші першоджерела: "На всьому просторі запорозьких степів водилась сила найрізноманітніших звірів та птахів, а в ріках, озерах та лиманах - велика кількість риби та раків. Із звірів багато було вовків, лисиць, зайців, диких кіток, оленей, ланей, байбаків, ховрахів, "надзвичайно великих" диких кабанів, ведмедів, лосів / особливо біля річкоток / і у знаменитому Чорному лісі /, борсуків, горностаїв, тхорів, річкових бобрів та кунів, які й досі / тобто в 1895 році / траплялись в самарських лісах; первісних ту-

на певний час заборонялося полювання на тварин. В кінці XIII сторіччя у Володимир-Волинському князівстві на території Біловерхської Пуди мазовецький князь Болеслав створив своєрідний заказник і заборонив у своїх володіннях полювання на зубра. Природоохоронні положення, що зафіксовані в історичних документах Володимир-Волинського князівства, використовувались і в сусідній Литовській державі. Король Ягелло видав ще більш дієві закони відносно охорони тварин, а король Сігізмунд III в XVI столітті зрозумів небезпеку, яка загрожувала зубрам, і об'явив територію, де мешкали ці звірі, заповідною. Яскравим свідченням територіальної охорони тварин можна назвати "боброві гони" / тобто місця, де полювали на бобрів /, які були найбільш цінними мисливськими угіддями князів, воевод, монастирів.

У XVII сторіччі через інтенсивне "освоєння" "дикого поля" і заселення Слобідської України, а також у зв'язку з хикацьким полюванням на диких тварин, був знищений тур, дикий бик. Останні екземпляри цього виду загинули в 1627 році під Варшавою і в 1669 році в зоологічному саду Кенігсберга.

У "Топографічному описі", написаному в кінці XVIII сторіччя, коли живності в степах поменшало,

лягали у поширенні відомостей "... про збереження корисних тварин вже відомих в Росії, але винячених через неухагу промисловців і їх збереження для користі промислу". Проте ці організації об'єднували переважно вчених, були нечисленними і не мали особливого впливу на громадську думку.

У 1865 році в Петербурзі, за прикладом англійського Королівського товариства, для попередження жорстокого ставлення до тварин, було створено перше в Росії Товариство покровительства тварин, що мало свої відділення у Києві, Одесі, Полтаві. За його поданням до винуватців неетичного ставлення до домашніх тварин застосовувались суворі санкції. Наприклад, за використання хворих коней, змушання над кішок чи собак утримуватись штраф 10 крб., за вбивство цуценят можна було потрапити за ґрати. Товариство видавало власний журнал, дешеві брошури, проводило добродійні лотереї, читання. Ідеї Товариства покровительства тварин користувались великою популярністю.

/Продовження в наступному номері "Зеленого Дзвону" /.

Володимир Борецько,
член секретаріату Української
екологічної асоціації Зелений
Світ.

ДОСИТЬ ЗНУЩАТИСЬ НАД ПРИРОДОЮ!

- Наш співрозмовник - головний державний інспектор по охороні природи Львівської області В.П. Огоноченко.

Кор.: Вікторе Павловичу! Будь ласка, охарактеризуйте екологічну ситуацію, яка склалася сьогодні на Львівщині.

В.П.: Як ви самі розумієте, на поставлене запитання є що сказати. Тому, для зручності розділю свої відповіді на частини.

1. Земельні ресурси. Обсяг промислового виробництва в області за останні 12 років подвоївся, а в порівнянні з 1960 р. збільшився у 75 разів. На території області діє більше 400 промислових і сільсько-господарських екологічнонебезпечних підприємств, 25 мініст-ств та відомств. У результаті екстенсивного розвитку промисловості, природні ресурси області значно вичерпані. Для позаобласних потреб використовується 227 тис га землі, або 13 %.

В господарствах області 63 склади отрутохімікатів підлягають ліквідації, як такі, що не відповідають санітарно-епідеміологічним та екологічним вимогам. На 1 га орної висівається по 28 кг пестицидів до 70 найменувань.

Осушувальні меліоративні роботи проведені на 490 тис га або 26% сільгоспугідь, внаслідок чого зникли цінні біоденези-історично складені сукупності рослин і тварин, що населяють територію з більш-менш однаковими умовами існування, знизився рівень ґрунтових вод, зменшилась кількість болотної птиці.

II. Водні ресурси. В 248 населених пунктах не вистачає питтєвої води. Загальний обсяг неочищених стоків в природні водойми за 1988 рік - 52 млн м³. З 216 річок немає практично жодної, в яку б не скидалися брудні стоки. 90% всіх забруднених стоків припадає на об'єкти Мінхітлокомунгоспу.

Найбільш чисті річки в області - верхів'я р. Опір, Стир, З'яр, Стрп'я. Першість по забрудненню рікають Західний Буг, Верещиця, Тисмениця, Млинівка, Гнила Липа, Свиня.

Очистка стічних вод - це боротьба з наслідками. В той час, коли необхідно усувати причини, найважливіша з яких - низький рівень водопостачання промислового виробництва. В нашій області практично немає підприємств, в яких питна вода споживання води на одиницю продукції відповідає нормам СЕВ.

III. Повітряні ресурси. 10% території області, де проживає 1,3 млн чол., характеризується високим рівнем забруднення атмосфери, загальний валовий викид шкідливих речовин в атмосферу, наприклад, в 1988 р. становив 665 тис тонн. 76% викидів сконцентровані в Дрогобичі, Стрию, Львові, Червонограді, Давалі, Добротворі.

55% викидів в атмосферу об-

ласті дає промисловість, ренту - транспорт. У Львові - навпаки: 79% викидів за рахунок автотранспорту а 21% - промисловості.

Кор.: Пробачте, будь ласка, Вікторе Павловичу! Всім нам, жителям Львівщини, було б цікаво знати: кому ж конкретно ми "зобов'язані" таким от життям, вірніше існуванням в отруєному донесочу середовищі?

В.П.: Найбільш великі забруднювачі повітря в області: Сокальський завод хімволокна, об'єднання "Укрзахіддугілля", Добротвірська ДРЕС, Яворівське об'єднання "Сірка", Миколаївський цементно-гірничий комбінат, Роздольське ВО "Сірка", Хмельницький целюлозно-картонний комбінат, Дрогобицький нафтопереробний завод, Стебницький калійний завод, Давалський завод техвугілля, ВО "Львівтрансгаз". У Львові: автобусний завод, ВО "Автоавантажувач", лакофарбовий завод, картонна фабрика, ВО "Львівсільгоспмаш", нафтопереробний завод.

...Протоколувати розмову про повітряні ресурси, наведу ще такі дані. В 1988 р. автотранспорт області викинув в атмосферне повітря 297 тис тонн шкідливих речовин - 7 місце по Україні, в т.ч. 91 тис тонн по Львову - 16 місце серед міст республіки.

IV. Лісові ресурси. Тут область займає друге місце на Україні після Закарпаття. Проте, порушена вікова структура Карпат. Лише 6,3% зрілих лісів при нормативі 18-20%. 3,4 тис га лісів державного лісофонду /ДЛФ/ використовується поза лісогосподарським призначенням /ДЛП - 925 га, промислові склади газу - 635 га, об'єкти спецпризначення - 629 га, ВО "Сірка" - 534 га, газопроводи - 280 га, нафтопромисли - 120 га/.

V. Природно-заповідний фонд. В області він займає 62 тис га, що складає 2,8% /по Україні - 1,9%, Рівненській обл. - 5,3%, Тернопільській обл. - 6,3%, ЧСФР - 14%/.

VI. Поширені корисні копалини. Для будівельних потреб ведеться добування гравію з русел рік, що вже привело до неприпустимої зміни стоку в басейнах р.р. Стрий і Дністер. Держплан України планує 34% добутого гравію вивозити за межі області, тобто йде свідоме збільшення земель, котрі вилучаються з сільгоспобігу.

Кор.: З цього розмаїття проблем, хоч річку гати. Та обласний комітет по охороні природи створений саме для протидії мети: розчистити русло річки нашого життя. Хоча, мусимо це розуміти, справа то не одного дня, не одного тижня, і не одного місця. І все таки, які вони, першочергові задачі в такій величній благородній справі, як охорона природи.

В.П.: У зв'язку зі скороченням площі /0,29га/люд./і зникненням якості ґрунту земель і сінокосів мусимо оптимізувати структуру землев. одинок і землекористування, обмежити індустріальну експансію на землю.

Далі. Експлуатаційні запаси

підземних вод вичерпані; 2/3 поверхневих і 1/3 підземних вод забруднені. Тому необхідно: скоротити питому вагу промислового живлення питтєвої води, обмежити осушувальну меліорацию, вилітити оборотне, вододостачання, будувати і нормально експлуатувати очисні споруди.

Стосовно лісових ресурсів. Вирубка лісу не забезпечує його самовідновлення. Трельована техніка руйнує тонкий ґрунтовий шар на крутих схилах /посаджений ліс не приживається/. В такій ситуації потрібно: скоротити розрахункову лісовіку до науково обґрунтованих норм, вилітити техніку повітряного транспортування лісу, розвинути лісову промисловість, заповідати великі території лісу для збереження генфонду /національний парк "Долішні Бескиди"/.

Мінеральні ресурси. Видобуток корисних копалин в області технологічно не ефективний, економічно збитковий і шкідливий. Лікувально-мінеральні води недовикористовуються. Тому, потрібно технологічно переоборудувати гірничодобувну промисловість, розвивати курортно-лікувальне будівництво на базі мінеральних вод.

Найбільш серйозні справи з повітряними ресурсами. Реальне забруднення атмосфери в області, зокрема, від авіа-, залізничного, газопровідного транспорту невідоме через відсутність мережі регулярних спостережень. Необхідно оптимізувати, перш за все, автотранспортний рух в області і містах /про внесок автомобілів у забруднення повітря йшлося на початку нашої розмови/. Здійснити перехід автотранспорту на неетилований бензин і зріджений газ. Встановити платний транзит авіа- і трубопроводного транспорту. Накинець, переорієнтувати соціально-економічний розвиток промислових зон, реалізувати програму "Карпати". Утилізувати відходи на підприємствах /втілювати безвідходні технології, організувати промислові токсичних відходів за кордон/. Оптимізувати відбір води по науково обґрунтованих лімітах з одночасним скороченням живлення питтєвої води для промислових і господарських цілей в містах.

І вже як підсумок всьому сказаному дозволяю собі ще раз нагадати: прарадоохоронні проблеми на Львівщині набули особливої гостроти. Тому головне завдання в нашій справі - зупинити подальше погіршення екологічної ситуації. Один з основних напрямів - екологічна експертиза проєктів будівництва, розширення, реконструкції, технічного переоборудування підприємств та інших народно-господарських об'єктів.

Кор.: Дякую за розмову.

Кореспондент - Олександр Григор'єв.

ДЖЕРЕЛЬЦЕ

(ДІТАМ ПРО ЕКОЛОГІЮ)

Шановні читачі! Започаткуючи рубрику "Джерельце", ми хочемо собі за мету звернути Вашу увагу на ту обставину, що по великому рахунку справа охорони природи в майбутньому залежатиме від тих, кому сьогодні сповнилося 5-6 років. Привчайте своїм дітям любов до рідної природи, бо без неї немає любові до Батьківщини, до її славної історії. Надіємось, що "Джерельце" в цьому Вам допоможе через оповідання та казки, які будуть тут поміщені. Разом з Вами зробимо добру справу.

ХТО ТАКІ МУРАШКИ?

Одного чудового літнього дня, коли на небі не було ані хмаринки і сонце ласкаво розкрило свої обійми для всього живого, Дзвінка паслива й радісна від нарвальної краси, ледь не підстрибуючи, йшла по доріжці, й раптом побачила як декілька малюків згурмувались біля великого розлогого дерева. Вона би так і пройшла мимо, якби не почула крик:

- Ах, він так, кусатись надумав! Бий їх, хлопці, бий!

- Души кусачок!
"Що це малюки так розхвилювались? - подумала Дзвінка, - Кого це вони бити збираються?"

Підходить вона ближче й бачить як декілька пар ніг топчуть мурашину купу.

- Зупиніться! - крикнула Дзвінка, - За що ви їх?

Чорноокий малюк, тикаючи пальцем у мурашину купу, ображено пробубнів:

- А чого вони кусаються? Я тільки паличку застромив в цю гірку, а вони на мене полізли і кусаються боляче.

Дзвінці страшенно шкода стало бідних невинних мурашок і цих малюків, котрі нічого не знають про таких чудових працелюбних жителів їхнього лісу.

Вона не знала, як пояснити малюкам, що вони поступили хоростоко зі своїми сусідами по двору.

Малюки нерозумівче дивились на Дзвінку.

- Аде вони кусаються, значить - шкідливі, - сказав один хлопчик.

Дзвінка задумалась на хвилинку і сказала:

- А хочете, я розповім вам одну пригоду?

- Хочемо, хочемо! - наперебій загукали малюки.

- Цю пригоду розповім мені дідусь, потрапившись в одному лісі. Колись цей ліс був прекрасним, дерева його були здорові і пишні, а відтінки, весело вони зелестіли листям на вітерці, співаючи пісеньки про літо, про сонце, про те, як хороше їм живеться на землі рідній.

Але трапилось одного разу лихо. На ліс напали цілі гойдища шкідливих шкідників - гусениць непереного шовкопряду. Їх було так багато, що вони обідали кожне дерево і почали безжалісно гризти все листя. А дерева, хоч і великі, і міцні - не можуть себе захистити. Немас рук, щоб скинути з себе нехажерливу гусінь, немає рота, щоб гукнути на допомогу. І дерева повільно гинули. А навесні вони вже не тішали лісових мешканців: яскравим збранням, тільки вітер розгойдував їх сухі гілки і чути було скрип, скрип мертвих дерев.

Та не всі дерева загинули в цьому лісі. Самітно вони стояли зелені серед мертвого лісу і сумно дивились на своїх загинувших братів та сестер.

- Напевно, гусениці не встигли з'їсти їх листя, - подумали вголос малюки.

- Ні, малюта, гусінь була і на тих деревах.

- А чому тоді вони не загинули?

- А тому, що у них були вірні та надійні друзі - мурашки, такі ж, як і ви, що йно топтали.

- А хіба вони їдять гусінь?

- Так, малюта, ці крихітні комахи з'їдають гусінь. Вони дуже сильні і можуть тягнути вантаж, який у багато разів важчий, ніж вони самі. І несуть мурахи свій вантаж у свою рідну домівку, яка нагадує нам купу. Насправді ж це - великий багатоповерховий будинок, у

якому безліч кімнат, коридорів, галерей і підвалів. В цьому домі і живуть добрі і вірні помічники лісу.

Живуть вони великою та дружною сім'єю. Найголовніша в них - "патриця", велика за розміром мурашка, яка відкладає яєчка, з яких потім вилиплюються молоді мурашки. Всі інші мурашки постійно турбуються про свою царину і її яєчка, а також про молодих комах. Годують їх, охороняють, прибирають, а це робить запаси на зиму. Все це виконують робочі мурашки.

У цій великій сім'ї є і мурашкі-воїни, які охороняють від ворогів весь дім. Вони стоять біля кожного входу і слідкують, щоб ніхто чужий туди не потрапив. Співають вони нас і покусає. І вірно зробили! Навіщо ви полізли в чужий дім, та ще й з такою палицею?

- Ми більше не будем і другим скажемо, щоб охороняли наших маленьких помічників.

- А знаєте, як люди називають мурашок?

- Ні, не знаємо.

- Їх називають лісовими санітарами.

- Це тому, що вони гусінь їдять?

- Не тільки тому. Вони з'їдають багато інших шкідників. Тепер ви будете друзями мурашок?

- Будемо! - весело загомоніли малюки.

Підготувала Н. Стасів

розроб. 90

ЄВРОПА В НАС ОДНА!

По домовленості з Товариством Лева у Львові перебували гості з Льблїна, члени ПКЕ - Польського клубу екологічного /північно-східний округ/. - Войтек Пачула, Дам'ян Дайка і Марюш Секта. Увазі шановних читачів нашої газети хочу запропонувати зміст короткої розмови з Войтеком і Дам'яном.

Кор.: Буль ласка, декілька слів про співпрацю польських і українських "зелених".

В.П.: Як Ви самі бачите, в часо-вому відношенні наш приїзд на Україну співпав з трагічною четвертою роковиною аварії на Чорнобильській АЕС. Тому, з великим бажанням приймало участь в Чорнобильських днях на українській землі.

Тепер про нашу співпрацю. Її початком став тиждень української культури в Льблїні, учасником якого був голова Товариства Лева Левко Захарчишин. Саме в Льблїні ми познайомились з Левком. Після знайомства, наступних діалогів і вирішили започаткувати двосторонні зустрічі, зробити згодом їх традиційними.

Кор.: Свідченням того, що пла-

ни перетворюються в життя стала саме сьогоднішня квітнева зустріч.

В.П.: Так. Це наш перший візит у Львів. Що вдалося зробити? Перш за все, цікаво була зустріч зі студентами Дружини охорони природи і Товариства Лева. Під час цієї розмови було домовлено про участь членів нашого ПКЕ в екологічній експедиції "ДНІСТЕР - 90", до відбудеться влітку. В наступному році планується спільна експедиція по річці Західний Буг. Крім того, ми обмінялись деякими думками щодо розробки спільних екологічних програм. А в загальному, ця зустріч у Львові носила консультативний характер.

Кор.: Войтеку і Дам'яне! Було б цікаво ближче познайомитися з вашим Клубом Екологічним. Зокрема, з тими справами, якими займається Ви і ваші однодумці.

В.П. і Д.Д.: Мисляться, що за два роки свого існування сталося зробити чимало. Конкретно, в нашому активі - демонстрації проти АЕС. Завдяки нашому активному протесту був відхилений проект будівництва атомної електростанції в 60 км

від Льблїна. По проблемах енергетики - організували декілька конференцій, в яких приймали участь представники громадськості та науковці. З минулої осені видаємо в Льблїні свою газету "Зельоне лїстро". Окрім того, трієні акції. Такі як посадка дерев, поїздка на велосипеді в місті велосипедів. Декілька наших колег займаються екологічною освітою учнів шкіл. Буквально перед самою поїздкою на Україну ми провели "День Землі".

Найближчим часом, 28 травня, плануємо активну участь в виборах до місцевих Рад самоврядування. Від ПКЕ балотується 4 чоловік. Сподіваємось на успіх.

Кор.: Ваші враження від спілкування з львівськими колегами? В.П.: Перш за все сподобалась ініціативність жителів нашого чудового міста, зокрема молодих львів'ян. В Польщі люди більше часу займаються політикою, не мають великого бажання вирішувати екологічні проблеми. Головне, на наш погляд, що у Вас ініціатива йде не зверху, а знизу: від Дружини охорони природи, Товариства Лева... Одним словом заорганізованість, як кажуть, і не пахне.

Кор.: Що б Ви хотіли сказати на закінчення розмови?

В.П.: Сердечно дякуємо за добрий прийом. Європа в нас одна. І у вас, і у нас одна мета. Тож потрібно йти до неї, не зважаючи з доко-го. Охорона навколишнього середовища не має меж.

Прогрес сучасної цивілізації визначається якісним і кількісним розвитком енергетики. В даний час людство споживає викопну хімічну енергію /вугілля, нафта, газ/, гідроенергію рік, розвивається використання атомної енергії, робляться перші кроки в освоєнні сонячної, вітрової, геотермальної та океанічної енергії. Не за горами - освоєння термоядерної енергії. Отже, людство має широкі можливості для задоволення своїх енергетичних потреб.

Всі джерела енергії можна поділити на дві групи: відновні і невідновні. До відновних відносять види енергії, які безперервно діють у біосфері Землі: сонячна, вітрова, океанічна та гідроенергетика рік. Невідновними джерелами є енергія спалювання всіх видів викопного палива, атомна та термоядерна енергія.

Використання відновних джерел енергії не призводить до додаткового нагрівання планети, тому така енергія називається недовбавляючою. Дійсно, забираючи, наприклад, сонячні промені в енергетичні пристрої на Землі, ми тим самим вилучаємо їх з нагрівання планети, а потім, після споживання, повертаєм у тій же кількості у вигляді тепла. Те ж стосується вітрової і океанічної енергії. Скільки було взято з енергетичного фонду певного середовища, стільки ж повертається в нього у вигляді тепла. Недовбавляючу енергію можна розглядати як безвідновну, в той час, добавляюча повинна розглядатись як така, що забвучає середовище.

ЕНЕРГЕТИКА

/Інтерв'ю академіка В.С.Троїцького. Подається скорочено./

Розрахунки показують, що виробництво добавляючої енергії/хімічної, атомної/ у кількості, яка складає лише 1% від тої, яку отримує Земля від Сонця, приведе до збільшення середньої температури біосфери приблизно на 1°С. Таке потепління приведе до глобальних катастрофічних наслідків для всього життя на Землі. Безпечна межа використання добавляючої енергії може складатись не більше 0,1 від потужності падаючої на Землю сонячної енергії, тобто 100 млрд. кВт. Вказане порогове значення є в певній мірі умовне, однак існування самого теплового бар'єру - безумовне. Сьогодні земля цивілізація виробляє для своїх потреб добавляючу енергію потужністю 10 млрд. кВт, тобто всього у 10 разів менше допустимої межі.

Вже багато років приріст енергівиробництва складає біля 3% в рік. При збереженні таких темпів тепло-вий бар'єр буде досягнуто через 75 років. Отже, в середині ХХІ століття виробництво добавляючих видів енергії необхідно буде припинити, що стане важкою глобальною кризою людства.

Кризі можна буде запобігти, якщо використовувати енергозберігаючі технології. Проте, коли забрати з Землі все промислове виробництво,

яке споживає 35-40% всієї виробленої енергії, це не ліквідує загрозу потепління клімату.

Існує єдиний спосіб подолання енергетичної кризи, що насувається - це масштабне використання відновних джерел енергії. Найбагатшим їх джерелом є сонячний потік. Без шкоди для біосфери можна вилучати біля 3% всього потоку, що падає на Землю. При розміщенні установок на суші відбудеться затінення біля 10% площі поверхні континентів. Це не повинно завдати збитків рослинам, особливо при розміщенні установок у районі пустель, що займають 15% суші. Враховуючи коефіцієнт перетворення сонячної енергії, який на сьогодні складає 30%, переконання 3% потоку дозволить отримати енергію потужністю 1000 млрд. кВт. Це в 10 разів перевищує сучасну потужність виробництва всієї енергії. За існуючими оцінками, інші види енергії/вітрова, океанічна/ можуть дати енергію без шкоди для навколишнього середовища, яка у кілька разів перевищує ту, що виробляється сьогодні в світі. Безумовно, кількісні оцінки вимагають старанного екологічного обґрунтування та уточнення.

З наведених вище міркувань видно, що при використанні всіх резервів добавляючої і недобавляючої енергії, які у 110 разів перевищують існуюче енерговиробництво, частка добавляючої енергії, наприклад атомної, термоядерної складає біля 10% загального енерговиробництва! Це правомірно при цьому говорити, що атомна чи термоядерна енергетика можуть бути домінуючою енергетикою майбутнього?

ОНКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЧОРНОБИЛЯ

/Продовження. Початок читайте у другому номері "Зеленого Дзвону".

Небезпека аварій на АЕС гостро виступає перш за все з виділенням великої кількості летючих радіоактивних ізотопів, зокрема, йоду. В свою чергу основний пошкоджувачий ефект спричиняє йодотоксичність. Цей ізотоп досягає небезпечної концентрації, завдяки здатності легко вступати у контакт з різноманітними органічними сполуками, у таких важливих продуктах харчування, як зелень та молоко. Крім того, йод може проникати в організм не тільки через кишковий тракт, але і з повітрям і навіть через шкіру.

Дуже швидко йод проникає у щитовидну залозу, де приводить до значних доз опромінення цього органу. Велика небезпека погрожує плоду у втробі матері, оскільки йод чудово проникає через плаценту.

Результати епідеміологічних досліджень, в т.ч. за жертвами атомного бомбардування, дозволили розрахувати залежність ризику розвитку раку щитовидної залози від дози. Суди ж треба віднести випадки захворювань на рак інших органів - злоякісні пухлини молочної залози, яєчників, матки, кількість яких підвищується при поразенні щитовидної залози радіоактивним йодом внаслідок порушення гормонального балансу. Іатентний, тобто прихований період розвитку раку щитовидної залози, порівняно великий - близько 10 років у дітей і 25 років у дорослих. А тепер приклад. Захворюваність раком щитовидної залози по Львівській області: в 1980 - 1985 р.р. - 35-40 осіб щорічно; в 1986 р. - 63 особи; 1987 р. - 43 особи; 1988 р. - 85 осіб; 1989 р. - 43 осіб / в середньому в 1986 - 1988 р.р. - 58,5 осіб / Збільшення кількості випадків раку не можна пояснювати за рахунок виникнення додаткових злоякісних пухлин у опромінених осіб. В даному випадку маємо справу з передчасною маніфестацією, тобто вильом уже існуючих злоякісних захворювань, а значить скороченням відповідної фази канцерогенезу. Сьогодні практично не маємо

чорнобильських раків у прямому розумінні того слова. Спостерігаємо тільки активацію пухлин, які були індуковані ще до чорнобильської катастрофи.

А тепер підведемо деякі підсумки сказаного:

а/ не існує жодної порогової дози, за якої відсутній ризик захворювання раком. Будь-яка, навіть найменша доза опромінення збільшує

ймовірність захворювання раком особи, яка цю дозу отримала; б/ підраховано, що при колективній дозі 1 млн мД - береться 200 додаткових раків. Стосовно Чорнобильської катастрофи це складає 29 тис додаткових раків для регіону, до заселений майже 50 млн людей; в/ можливі помилки в розрахунках, які зумовлені недостатнім знанням дієвих доз, що супроводжували Чорнобиль і, можливо, незначністю коефіцієнту 200. В такому випадку кількість захворювань може збільшитися / менш ймовірно зменшитися / у 2 - 6 разів;

г/ зміни в захворюваності на рак і в перебігу злоякісних захворювань, які вже сьогодні спостерігаються онкологами України не є в ступені розумінні раками індукованими Чорнобильською трагедією. Це - результат стимуляції існуючих мікрораків, які могли проявитися протягом декількох років або навіть десятиліть, а в результаті дії низьких доз радіації різко прискорили свій ріст;

д/ раки, індуковані Чорнобилем, можуть з'являтися вже через 6 років. Першими будуть лейкози. Від кожної дози опромінення в середньому 2 особи з тисячі помруть від лейкозу, а / найгіршою ситуацією в разі раку, що викликається прониканням радіації, виявляється рак молочної залози і рак щитовидної залози. Приблизно у 10 осіб з тисячі опромінених розвинеться рак щитовидної залози, а у 10 жінок з тисячі - рак молочної залози / в розрахунку на 1р індивідуальної поглинутої дози / . Враховуючи, що обидві різновидності раку, в принципі виліковні, лише 5 жінок з 1000, мабуть, помруть від раку молочної залози і лише одна особа з 1000 опромінених, мабуть, помре від раку щитовидної залози;

е/ усі попередні висновки базуються на офіційних даних НН ДАР ООН, оцінках радіаційної ситуації в СРСР та країнах Європи, опублікованих як у нас, так і за кордоном, на спостереженнях науковців-онкологів Львова і Києва. Тому їх треба враховувати при незначному обслуговуванні населення та формуванні груп ризику.

Недасть вже сталося... Проте знавши прогноз, можемо більш цілеспрямовано обстежувати несприятливі контингенти населення, тоб якось раніше виявити пухлини і своєчасно їх лікувати. Це - можливо. Це та крихітка оптимізму, якою закінчуємо загально сумне повідомлення.

БОРИС БІЛИНСЬКИЙ,
ГРОСЛАВ ШПРИК.

ЗВЕРТАЄМОСЬ

ДО

ВАС...

Шановна громадо!
Ма'ї тут "Зелений Дзвон" - у Ваших руках. Яким буде вісник, які матеріали і проблеми будуть висвітлюватися в ньому - залежить від Вас, шановні читачі. Пишіть нам про те, що Вас цікавить, про що хотіли би довідатися. Чекаємо також Ваших повідомлень про екологічний стан Вашого населеного пункту.

Разом з тим, повідомляємо, що редакція встановила грошову премію за найбільш "вибуховий" екологічний матеріал, надісланий нашими читачами. Премія буде присуджуватися раз в квартал.

Редакція "Зеленого Дзвону"

НА ЗВАЛИЩІ

ВСЕ СПОКІЙНО...

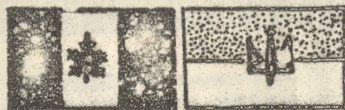
Процес розвитку міст породив безліч проблем. Однією з них можна назвати звалище міста Львова, що розташоване на північ від с.В.Грибівців Нестеровського району.

Протягом 32-ох років жителі цього села байдуже ставились до звалища, бо не усвідомлювали всієї небезпеки, яку несе воно своїм існуванням.

У перші роки, коли сміття було небагато, поки не горіли гігантські смолокупи відходів нафтопереробного заводу, а дим не затягував село суцільною завесою, а людей, до яких працевлаштували біля землі і виробувати овочі для Львова, і мало розумілися на важких металах, оксидах азоту, - все це не викликало тривоги. Навіть, для деякого з жителів села звалище було своєрідним Ельдорадо - місцем, де можна назбирати хліба сміття, знайти багато корисних речей, які знадобляться у домашньому господарстві.

Та чим вище ставала гора сміття тим більше людей почало задумуватися: чи таке вже "добро" це звалище. Задумалися, чи випадки частих захворювань дітей та дорослих гострих респіраторних хворобами, бронхіальною астмою - не є наслідками дії "сусіда"? Все це разом взяте спонукало селян шукати вихід з ситуації, що склалася.

/Продовження у наступному номері/

Загадка недуга дітей в Чернівцях спонукала малий гурток людей в Торонто заснувати Український Екологічний комітет /УЕК/, який тепер називається ЕКОЛОС. Організацію ЕКОЛОС очолює Наталя Павленко і Люба Медиківка, а почесним президентом є доктор Дейвід Марпелс. ЕКОЛОС вже має членів у Торонто, В'яндорі, Америці і в Австралії.

Головна мета та наповнячча праці ЕКОЛОСУ – інформувати громади Заходу про екологічні проблеми на Україні і співпрацювати та допомагати Зеленому Рухові на Україні. Прислухувати до співпраці спеціалістів з екології і пов'язаних наук та старатися, щоб вони стали дорадниками Українського Екологічного Комітету. Отримувати підтримку міжнародних рухів, організацій і наукових центрів для української екологічної справи. Організовувати

для населення на Україні підтримку українців в діаспорі, в їхній боротьбі за збереження чистоти навколишнього середовища, як теж виводити підтримку західних урядів. Стати центром інформації про екологічний стан на Україні.

Першим проектом ЕКОЛОСУ було листове повідомлення міжнародних медичних, екологічних і гуманітарних організацій про хворих дітей в Чернівцях і прохання їхньої допомоги в цій справі. Відтак розпочали архів, який включає екологічні матеріали про Україну, як теж загальні екологічні проблеми в Канаді та Америці і як їх на Заході розв'язувати.

ЕКОЛОС навізав контакт з Асоціацією Зелений Світ, товариством Меморіал, Зеленою Допомогою і Товариством Лева, а також з міжнародними організаціями: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Організацією Світового Здоров'я, Зелений

Мир та рядом інших.

Ще одним з важливих проєктів є допомога у висилці дозиметрів на Україну. Ще два закупили. Один передали на Україну Іваном Драчем.

У планах ЕКОЛОСУ витання документального довідника, який має бути на двох мовах, на українській і на англійській. Він буде охоплювати найбільш пекучі екологічні проблеми на Україні. З місць збірок має бути також видана картасхема, на котрій будуть зазначені місця найбільшого зачистлення України. Цей довідник був би приступний загальній громаді, як також школам, організаціям і т.д.

--- Редакційна комісія нашого вісника теж нав'язала тісні зв'язки з організацією ЕКОЛОС. Про нашу співпрацю та заходи в майбутньому будемо інформувати загал читачів.

Кому з нас не кортіло утнути щось таке, що ще нікому і ніколи не вдавалось, чи принаймні, небагато? Схвально, вибратись на вершину рівної якій у всьому світі не знайдемо? Чи, сівши у човен проплисти на одних веслах найдовшу річку, від її витоків – до гирла. Чи, взявши рюкзак на плечі, перебратись через найбільшу у світі пустелю. Але це ж та поробиш, коли у нас з таким багатством ниде й розвернутись. Ані річки найдовшої, ані гори найвищої, ані озера найглибшого, ані пустелі найбільшої. Все таке собі – помірне. Навіть клімат, і той помірно-континентальний. Пробували було "розумні" люди продовжити Дніпро до Дунаю, так ні, якась незначна група інтелігентів підняла бучу, викопала якісь міфічні дані, а в результаті мрії багатьох Колумбів-байдарочників зруйновані разом з заборонаю Мінводгоспу далі провадити своєї роботи.

Правда, про пустелю місцевого значення, можна говорити вже сьогодні, задекларувати її – екологічній діяльності, яку проводили на території нашої республіки міністерства атомної енергетики, меліорації та водного господарства. Однак не можна розраховувати на високі результати у цьому напрямку. Бо, якщо навіть вся територія України стане пустелею, тоді вона посиде друге місце після Сахари, площа якої вдвічі більша.

А от подбати про власну найвищу гору вже настав час. Уявіть собі, ви стоїте одні на Говерлі, внизу – хмари, над головою – синє небо. Дикі, бо знаєте, що немає на Землі місця вищого, звідки хтось міг би поглядом почухати вашу нів'яку. При добрій уяві навіть відчуєте за

спинною крило, але тут же варто опам'ятатися, бо спроба злетіти ще може призвести до трагічного випадку. Досить вам пригадати, що десювсім недалеко, на цьому ж континенті, височіє альпійський Монблан як тут же з високого лету уяви ви підете в глибокий пікет дійсності. Орляні крила перетворяться в горо-б'ячі, а дух, що тіло рває у гору, підпаде цілковитому розчаруванню.

Видать, такою думкою була стурбована переважна більшість учасників "Говерляні" різних років. Інакше, як можна пояснити таке масове намагання туристів зробити найвищу гору України це випом шляхом систематичного відкладання на її вершині великої кількості різних предметів. За останні роки завдяки такій практиці, Говерля виростала на кілька сантиметрів.

Прячому, швидкість росту гори з роками збільшується. Навіть прості підрахунки дозволяють зробити висновок, що до 2000 року щорічний приріст чубка Говерля складатиме від 1 до 1,2 метри. Таким чином сумніви, щодо можливості в найближчі роки перегнати не лише альпійський Монблан, а й гімалайський Еверест, потрібно зважати не оправданими. Здійснення цієї затії не складати не великих труднощів, якщо у її реалізації візьмуть участь всі "прогресивні сили" нашого суспільства.

Потрібно сказати, що значної шкоди справі завдають "зелені", члени

деяких неформальних товариств. Прикриваючись дозогом "Всі на боротьбу за очищення навколишнього середовища!", вони руйнують сформований впродовж десятиліть протірек благодійних туристичних відкладень. При цьому все те, що знається вниз, а потім закопуються, безвідслідково іменуються "сміттям" ліцензійною і годі.

Не так давно на вершині були проведені археологічні розкопки. Однією з найцікавіших знахідок – пляшкою з-під "перцівки", зацікавили науковці. Їм вдалося прочитати на поганозбереженій етикетці ціну – 1,70.

Вивчення знахідки, проведення методичного аналізу, звірка історичних даних, дозволяють стверджувати вченим, що пляшка була залишена на Говерлі в кінці VI на початку VII десятиліття нашого віку. Нам же, дилетантам у справі археології і цього достатньо, щоб збагнути, що традиція залишати власні речі на найвищій горі українських Карпат є давньою, а тому з почуттям обов'язку її потрібно всіляко підтримувати. Більше того, надавати нового змісту, а саме: не просто залишати через те, що важко нести назад, а щоб кожен, хто має намір побувати на Говерлі, розумів: залишивши хоч якусь дрібницю на вершині, він сприятиме невпинному росту гори. Ця, якісно нова, форма залишання туристами талісманів вимагає загального піднесення та прискорення.

Петро Дідула.

Над номером працювали:
О. Григор'єв,
А. Стасів,
М. Стефанків

Погляди авторів "З.Д." не обов'язково співпадають з поглядами редакції.

Телефон редакції: 72-05-44

Будемо вдячні за грошові пожертви на рахунок: 290005, м. Львів, пр. Шевченка, 30, ощадкаса 6318/012 Ленінського району, рахунок 44412, Стефанкіну Єврію Степановичу.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
290005, м. Львів,
проспект Шевченка, 23,
II-й поверх, II-й кабінет.